

ANDREJ RAHTEN

Korošček vrhovni časnikar: Življenje in delo dr. Ivana Ahčina

Lani je minilo petdeset let od smrti dr. Ivana Ahčina, teologa, publicista in politika Slovenske ljudske stranke. Umrli je v Buenos Airesu, kamor se je zatekel z drugimi duhovniki, ki so se morali umakniti v tujino pred komunističnimi revolucionarji. Zanje je bil Ahčin še posebej zanimiv, saj je sodil v najožji krog sodelavcev dr. Antona Korošča. Danes je v zgodovino zapisan predvsem prav kot Korošček (nesojeni) biograf,¹ vendar verjetno ni pretirana ugotovitev, da mu je funkcija Koroškega vrhovnega časnikarja omogočala znotraj vodilne slovenske stranke tudi velik vpliv na njeno siceršno politično usmeritev.

Ivan Ahčin se je rodil 9. marca 1897 v Domžalah. V *Rojstni in krstni knjigi* župnije Mengeš lahko preberemo, da je bil rojen v družini kajžarja in krojača Janeza ter Neže, rojene Bolhar.² Bil je predzadnji v družini s številnimi otroki, od katerih jih je večina umrla že v rani mladosti. Od očeta si je Ivan kljub veliki revščini izprosila, da ga je poslal na šolanje v Ljubljano, čeprav mu finančno ni mogel dosti pomagati. Tako si je moral večinoma pomagati z inštrukcijami. Mati mu je umrla, ko mu je bilo komaj petnajst let. Po končani gimnaziji v Ljubljani je bil med prvo svetovno vojno vpoklican najprej v Romunijo, kjer je nevarno zbolel za trebušnim legarjem, nato pa je bil premeščen na italijansko fronto. Po vojni je vstopil v semenišče kot član znamenitega vojaškega letnika ljubljanskih teologov. Leta 1921 skupaj s starejšim bratom

Vinkom (rojenim 19. januarja 1893) v Domžalah pel novo mašo, leta 1925 pa je doktoriral. Kot kaplan je najprej služboval v Mokronogu, nato pa pri Sv. Petru v Ljubljani.³

V prvi polovici dvajsetih let je bil Ahčin tudi študijski prefekt v Marijanišču in je tam večkrat videl Korošča, čeprav načelniku Slovenske ljudske stranke še ni bil uradno predstavljen. Do takrat ga je poznal zgolj z razglednic z motivom *Majniške deklaracije*, na katerih je bil Korošček "upodobljen kot duhovnik kakih 40 let, ostrega profila, bujnih las in še mladih potez". Ko ga je pozimi 1922 prvič videl v živo, je bila razlika očitna, saj je imel pred sabo "trebušastega, širokoplečega in skoraj zavaljenega petdesetletnika". A to ni moglo zmanjšati siceršnjega občudovanja narodnega voditelja: "Korošček je imel velike, svetlo sive oči, ki so se močno svetile. V

njih se je lepo zrcalila njegova močna duša: često resna, premišljujoča, snujoča, pa zopet vesela, dobrodušna, kar nagajiva; enkrat ponosna, odločna, neizprosna, drugič zopet mila, dobrotljiva, očetovsko polna."⁴ Ahčin takrat še ni bil deležen časti, da bi se lahko pridružil Koroščevemu omizju v Marijanišču.⁵ S Korošcem so največkrat sedeli dolgoletni predsednik Katoliškega tiskovnega društva prošt Andrej Kalan, s Koroškega "privandrani" urednik *Slovenca* Fran Smodej, urednik *Bogoslovnega vestnika* dr. Franc Lukman ter "prevratniški" urednik *Slovenca* in *Jugoslovana* dr. Izidor Cankar, ki je tedaj že stanoval v Trnovem, kjer sta skupaj s tamkajšnjim župnikom in urednikom *Mohorjeve družbe* Franom Saleškim Finžgarjem s svojimi nekonvencionalnimi pristopi povzročala skrbni škofu dr. Antonu Bonaventuri Jegliču.⁶ Vsi člani Koroškega omizja v Marijanišču so bili tako ali drugače pomembni člani medijskega aparata Slovenske ljudske stranke, kar je bilo tudi za mladega Ahčina verjetno poučno. Korošec se je dobro zavedal vpliva tiska na javno mnenje. Nenazadnje se je med prvo svetovno vojno s podporo dr. Janeza Evangelista Kreka uspel dokončno uveljaviti v boju za prevlado v stranki s kranjskim deželnim glavarjem dr. Ivanom Šusteršičem šele, ko je Kalanov krog prevzel strankarsko časopisje in štajerskega prvaka po krajšem obotavljanju sprejel za novega voditelja. Kot je razvidno tudi iz poročil s petega katoliškega shoda v Ljubljani 1923, je strankarsko vodstvo dajalo velik poudarek širitvi časnikarske mreže, zborovalci pa so se večinsko strinjali, da je "dober tisk nujna potreba za ohranitev katoliške misli med Slovenci".⁷

Prelomnico v Ahčinovem življenju pomeni Kalanovo posredovanje, da ga je Jeglič poslal na študijsko potovanje v Belgijo, Francijo, Nemčijo in Veliko Britanijo. V tujini je proučeval moderno časnikarstvo in se poglobil v sociologijo. Kljub obisku Pariza se Ahčin nad francosko politiko ni navduševal, precej bolj pa se je zgledoval po organizacijskih modelih nemških katoličanov. Francosko politiko je

"komentiral z nekim prezirom in ponavljal, da so Francozi pač romanski narod, torej brez pravega smisla za discipliniranost". Želel se je vpisati na katoliško visoko šolo za prosveto in moderno socialno akcijo v Mönchengladbachu. Toda leta 1929 je postal zunanjepolitični urednik *Slovenca*. Eden takrat najbolj aktivnih predstavnikov mlade katoliške inteligence Ruda Jurčec, ki je nekoliko kasneje začel sodelovati pri pokrivanju zunanjepolitičnih tem pri *Slovincu*, je opazil, da Ahčin nad vabilom, ki ga je dohitelo v Londonu, ni bil prav navdušen, saj se je v tujini pripravljajal za sociološko znanstveno kariero.⁸

A z novo zadolžitvijo je Ahčin dobil priložnost, da pride v stik s samim Korošcem, ki je bil takrat minister za gozdove in rude. V začetku septembra 1929 je slednji telefoniral Ahčinovemu šefu Francu Zabretu, naj nemudoma pride v Beograd in s sabo pripelje tudi njega. Povod za poziv je bil neki članek v *Slovincu*, s katerim Korošec ni bil zadovoljen. Vpričo mladega zunanjepolitičnega urednika je narodni voditelj nahrulil Zabreta: "Med zmerjanjem je hodil s težkim korakom pred nama gori in doli, širokopleč in zavaljen, živahno je mahal z rokami, v obraz pa je bil ves ljut in rdeč od jeze." Po polurnem izbruhu se je nenadoma umiril in prestrašena urednika vprašal: "Je kaj novega v Ljubljani?" Korošec se je od njiju poslovil, ne da bi z Ahčinom spregovoril eno samo besedo. Ko sta odhajala, je svojega šefa vprašal, zakaj ga je sploh vzel s sabo v Beograd. Zabret je pomenljivo odgovoril: "Zato, da si bil navzoč, ko je mene kregal. Ve, da boš glavni urednik, pa te vzgaja."⁹

Že naslednje leto je Ahčin res prevzel glavno uredništvo *Slovenca* in ga ohranil v svojih rokah vse do leta 1941. Njegova naloga je bila še toliko bolj zahtevna, ker se je Korošec vse do smrti imel po malem tudi za časnikarja, s čimer je ohranjal vez z začetki svojega javnega delovanja, ko je urejal štajersko glasilo *Slovenski gospodar*.¹⁰ Ahčin je v spominih podrobno opisal Koroščev odnos do časnikarstva: "Kot politik je skrbno pazil, da je bil s časnikarji vseh listov in vseh smeri v dobrih,

skoraj bi rekel tovariških odnošajih. Vedno se je zanimal tudi za tiste poedince pri listih, ki so bili merodajni za smer in pisanje listov. Bil je vse do smrti član stanovske časnikarske organizacije, pridno je plačeval članarino in se rad udeleževal stanovskih prireditve, če so mu le razmere dopuščale." Korošec sicer ni bil niti član izdajateljskega konzorcija niti uredništva *Slovenca*, a je kot strankarski šef vendarle bistveno vplival na njegovo usmeritev:

"Predvsem se je vedno zelo živo zanimal za uredniško osebje lista. Vse urednike je hotel osebno poznati, zanimal se je za njihove sposobnosti. Vsak je imel pri njem svojo oceno ... Na list je gledal kakor na svojega otroka." Še zlasti je bil pozoren na mesto *Slovenčevega* urednika v Beogradu, od koder so na njegovo zahtevo morali odpoklicati nekaj neuspešnih časnikarjev. Kadar sta se srečala z Ahčinom, je sicer redko izrekel kakšno pohvalo: "Pač pa je imel bistre oči za pogreške v listu. Vedno je kaj našel, ob kar se je spotaknil in mi očital. Če je bilo kaj hujšega, se je močno kregal in jezil ter ni prav nič štedil z jedkimi očitki." Nekoč je Ahčinu pojasnil razloge svoje strogosti: "Sedaj že nekaj tednov čitam od vseh dnevnikov samo *Slovenca*. Skrbite, da bom vsaj tako dobro informiran, kakor so tisti, ki čitajo druge liste." Ob pomembnih dogodkih je Korošec pogosto s svojimi mislimi navdihnil uvodnik ali obširnejši komentar. Ko je šlo za posebej pomembne zadeve, informacij ni želel sporočati po telefonu ali pismeno, ampak se je celo osebno pripeljal k Ahčinu v Ljubljano.¹¹

Ob tako zavzetem (neformalnem) šefu Ahčinu dela gotovo ni zmanjkalo, še zlasti, če vemo, da je bil v letih 1929–1940 skupaj z dr. Stankom Gogalo in dr. Janezom Fabijanom tudi sourednik revije *Čas*. Poglavitno pozornost pa je seveda namenjal *Slovincu*, kjer so mu delali družbo novinarji in publicisti tudi v političnem življenju znanih imen: Alojzij Kuhar, France Terseglav, France Kremžar.¹² Jurčec se je čutil počaščenega, da lahko sodeluje v takšni ekipi, Ahčina pa je v spominih opisal kot dobrega šefa: "Kadar je bilo med popoldanskim delom kaj časa, sem

zahajal v sobo glavnega urednika Ahčina. Sam se je rad dvignil izza pisalne mize, počasi basal kratko pipo – in začela se je prijetna kozerija; mislim, da nisem srečal Slovence, ki bi bil tako prijazen kozer, kot je bil Ahčin." Tudi pri sprejemanju uredniških odločitev je Ahčin užival veliko zaupanje: "Pri Ahčinu sem še občudoval veliko mirnost in neko skoraj hoteno počasnost pri dajanju sodb ... Kadar jih je moral izreči, je pogledal nekam vstran in lovil elemente od nekod drugod – modrovanje je imelo pri njem vedno nekaj transcendentalnega v sebi."¹³ Ahčin je v želji, da bi ugajal Korošču, od novinarjev zahteval boljše poročanje od konkurenčnega *Jutra*. Slednje je bilo njegovo prvo jutranje čtivo in ga je vedno primerjal z aktualnostjo *Slovenčevih* novic. Šefovo tekmovalnost sta najbolj izkusila reporter Ciril Kočevar in beograjski dopisnik Joško Krošel, saj jima je pogosto očital premajhno zavzetost pri delu: "'Preklemen Kočevar', se je jezil in metal Slovence po mizi. 'Spet ga je moral imeti pod kapo, saj nas Jutro danes tolče kar za celo dolžino.' Ali pa: 'Joško je v Beogradu spet spal, niti ene novice nam ni dal od vsega, kar so po ministrstvih mogli nabrati beograjski reporterji.'" Ko pa je zaradi povečane koncentracije vinskih hlapov Kočevar nekoč zaspal na seji banovinskega sveta in ga je doletela odpoved, ga je s posredovanjem pri Korošču rešil prav Ahčin in mu priskrbel novo službo radijskega napovedovalca za oddaje Slovincem v tujini.¹⁴

Poleg obsežnega uredniškega dela je Ahčin na ljubljanski teološki fakulteti predaval še socialno filozofijo.¹⁵ Podedoval je torej predmet, ki ga je nekoč predaval Janez Evangelist Krek. Jurčec se je kasneje takole spominjal razlik med obema predavateljema: "Dr. Krek je mogel imeti le malo časa za socialno filozofske analize časa, bil je pregloboko zasidran v praktično socialno in prosvetno-izobraževalno delo svojega naroda, pri dr. Ahčinu je bila razlaga sodobne socialne filozofije prenesena že na učni zavod, ki je bil del univerze. Profesuri na univerzi se je priključilo sodelovanje pri urejanju glavne

slovenske katoliške ideološke revije. 'Čas' je prav pod Ahčinovim vodstvom razširil obzorje razpravljanja o slovenskih in svetovnih socialnih problemih. Poglobljena znanstvena globina je terjala posebno raven, s katero je vplival na podrobno socialno strokovno delovanje, hkrati pa terjal, da se je v javnem delovanju uveljavljala potreba po novih silah s kvalificirano kvalitetno sposobnostjo.¹⁶ S takšnim pristopom je Ahčin od vsega začetka užival naklonjenost Korošca, ki je prav v času njegovega urednikovanja v svoji politični karieri zabeležil nekatere največje uspehe.

Po uvedbi "šestojanuarske diktature" leta 1929, ki je med drugim prinesla razpustitev Slovenske ljudske stranke, je Korošec v javnosti poteze kralja Aleksandra Karađorđevića sicer lojalno podpiral, a intimno ga je razvoj države zelo skrbel. To je zaupal tudi Ahčinu, ki je takrat s Koroščevim posredovanjem uspel priti na avdienco do samega ministrskega predsednika generala Petra Živkovića. Slednji za načelnika katoliških narodnjakov ni našel lepih besed, "zakaj se kot duhovnik vtika v politiko; kakšne so sploh razmere v Sloveniji, da hočejo 'popi' vse komandirati, v gospodarstvu, v zadrugarstvu, pri vzgoji mladine, v politiki in v vsem javnem življenju". Presenečenemu uredniku je zatrdil, "da je treba temu napraviti konec in pope nagnati nazaj v cerkev, da se bo slovenski narod, ki je marljiv in napreden, lahko osvobodil jarma, ki so mu ga popi naložili". Ko je Ahčin ves zbegan nato Korošču poročal, kaj si o njem misli njegov šef, se je "le smejal, češ: Zakaj ga niste vprašali, kaj ima general v politiki opravka". Za Ahčina je bilo tako odkrito nasprotovanje srbskih političnih krogov do slovenskih katoliških narodnjakov vendarle novost, Korošec pa ga je postavil na trdna tla: "Bodete vsaj nekoliko slutili, v kakšnem ozračju se moramo v Belgradu boriti za naš narod."¹⁷ V kasnejših letih se je Ahčinovo nezaupanje do "beograjske čaršije" stopnjevalo. Tako ni maral pisati uvodnikov ob 1. decembru, ko se je slavila ustanovitev Kraljevine SHS. Ko so mu v uredništvu Časa nalagali pisanje "patriotičnih" uvodnikov,

jih je zavračal. Ker pa tega zaradi prisotnosti Terseglava, ki je vzdrževal dobre odnose z divizijskim štabom na Taboru, ni upal odkrito kazati, je moral slavlne tekste prevzeti Jurčec, podpisoval pa jih na koncu ni nihče.¹⁸

Ahčinova avdiencia pri Živkoviću je vendarle pokazala, da slednji s Korošcem očitno težko sodeluje v isti vladi. Ahčin se je takrat pridruževal skupini nekdanjih voditeljev razpuščene stranke, ki so se zbirali v odvetniški pisarni dr. Marka Natlačena. Ko je postalo jasno, da bo režim prepovedal tudi delovanje Orlovske zveze, je skupina poslala Ahčina v Beograd, da voditelja prepriča o nujnosti odhoda v opozicijo. Ahčin je ta korak kmalu obžaloval. Pa ne toliko zaradi Koroščevega izbruha jeze zaradi vmešavanja Ljubljancanov v beograjsko politiko, ampak zato, ker so ga njegovi argumenti proti odhodu v opozicijo očitno prepričali: "Ali veste, kaj v današnjih razmerah to pomeni? Izgubili ne bomo samo Orla, ampak tudi druge organizacije. Pregarjali vas bodo in zapirali, politično pa boste brezpravni! V demokraciji se lahko še kam pritožiš – a mi živimo pod diktaturo! In sicer pod diktaturo, ki prehaja vedno bolj v roke masonov in naših nasprotnikov. Ali ste v Ljubljani kaj pomislili na posledice, če gremo v opozicijo? ... Vem, kakšni so ljudje: danes so za opozicijo, a jutri, ko jih bodo začeli zapirati, bi zopet vsi hoteli v vlado. A vodstvo bi moralo biti pametnejše! A sedaj pa dela Ljubljana tako politiko: ko hočemo dobiti neko šolo, halo, pojdimo v vlado! Ko pa se nam neka stvar zameri, pojdimo iz vlade. Jutri pa zopet v vlado itd. Vsi skupaj ste politično nezreli in pozabljate, da je tudi v vladi treba marsikaj postoriti."¹⁹ Vseeno Korošec Ahčinu tega koraka ni zameril. Tisti, ki so bili blizu obema, so ugotavljali, da je imel narodni voditelj "ravno v Ahčinu najboljšega prijatelja in najprijetnejšega tovariša".²⁰

28. septembra 1930 je Korošec naposled le odstopil z ministrskega mesta. Kralj se je odločil, da obnovi ustavno in parlamentarno življenje, a je s sprejeto zakonodajo samo še bolj centraliziral državno ureditev. Volitve so

bile javne, na njih pa so lahko nastopile samo stranke, ki so kandidirale na ozemlju celotne države. Na volitvah 8. novembra 1931 tako Korošec z nekdanjo Slovensko ljudsko stranko sploh ni sodeloval in je skupaj z drugimi opozicijskimi skupinami v državi pozval k volilni abstinenci.²¹ Pritisk režima na Korošča se je stopnjeval in maja 1932 ob praznovanju njegove šestdesetletnice sprožil val spontanih protirežimskih demonstracij. Prepovedane slovenske narodne zastave so znova zavihrale.

Nekdanja in tudi razpuščena Hrvaška kmečka stranka je novembra 1932 skupaj s političnimi zavezniki sprejela *Zagrebske punktacije*, s katerimi je od režima zahtevala vrnitev v leto 1918 kot izhodiščno točko za nadaljnja pogajanja. Svoje programske izjave so začele izdajati tudi srbske politične skupine. Korošec ni dolgo odlašal. Za božič 1932 je sklical sestanek vodstva nekdanje stranke in za novo leto spravljal v javnost *Ljubljanske punktacije*, ki so zahtevale za Slovence "nacionalno individualnost, ime, zastavo, etnično skupnost, finančno samostojnost in kulturno svobodo".²² Ahčinu je bilo naročeno, naj poskrbi za prevod v francoščino in besedilo spravi v roke tujih časnikarjev in diplomatskih predstavnikov v Beogradu.²³ Ukrepi režima proti zagovornikom punktacij so bili odločni. 26. januarja 1933 so policisti aretirali glavnega tajnika Frana Kulovca in še dva privrženca prepovedane Slovenske ljudske stranke. Dva dni kasneje pa je isti ukrep doletel tudi Korošča, ki so ga konfinirali v sanatoriju Sv. Đorđe v Vrnjački Banji. Kmalu so ga prestavili v Tuzlo, od tam pa iz zdravstvenih razlogov junija na Hvar.²⁴

9. oktobra 1934 je Jugoslavijo pretresel marsejski atentat. Aleksander je postal žrtev lastne zgrešene politike pri iskanju sporazuma med narodi, ki jih je vodil. Atentat so organizirali pripadniki emigrantske ustaškega gibanja hrvaškega nacionalista Anteja Pavelića, izvedla pa teroristična organizacija VMRO, ki je na ta način želela opozoriti na težek položaj s strani uradnega Beograda nepriznanega makedonskega naroda v Južni Srbiji. Ahčin je bil v delegaciji novinarjev, ki

je spremljala kraljevi obisk. Bil je presenečen nad po njegovem mnenju malomarnim odnosom francoskih oblasti pri varovanju zavezniškega monarha. Po atentatu je bil tudi na rušilcu, ko so Aleksandrovo krsto pripravljali za vrnitev v Split.²⁵ Nove politične razmere so sočasno omogočile Koroščev povratek s Hvara. Vodja prepovedane Slovenske ljudske stranke se je vrnil v velikem slogu. Povezal se je z bratrancem ubitega kralja, knezom Pavletom, ki je do polnoletnosti mladega prestolonaslednika Petra dejansko prevzel vodilno mesto v tričlanskem namestništvu in s tem odločilno usmerjal tok državne politike.²⁶ Korošec je zaigral na preizkušeno karto sodelovanja s srbsko politično elito in se povezal z dr. Milanom Stojadinovićem, s katerim je ob sodelovanju Jugoslovanske muslimanske organizacije ustanovil Jugoslovansko radikalno zajednico. 24. junija 1935 je v Stojadinovićevi vladi prevzel mesto notranjega ministra. Dejansko pa je s svojo avtoriteto in dolgoletnimi izkušnjami postal najvplivnejša politična osebnost v državi. Čeprav je bil zadovoljen, ker je stranka dobila oblast nad Dravsko banovino, ni bila Ahčinova skepsa do beograjske politike nič manjša. V pogovorih z Jurčecem je "odklanjal srbstvo in njegovo premoč v državi ostro in kot nesprejemljivo za svobodo slovenstva".²⁷

Za nadaljnje delovanje stranke je bil v programskem smislu po Ahčinovem mnenju odločilen Koroščev govor na seji banovinskega odbora nove državne stranke 25. novembra 1935. Takrat je narodni voditelj namreč obsodil totalitarizem vseh barv, od "pofizma", kakor je imenoval fašizem, do komunizma: "Na napačni poti se nahajajo vsi oni, ki mislijo, da bi mogel našemu narodu kdaj zavladati kruti in surovi pofizem, brez narodovih pravic, proti demokraciji, brez zakona in reda. Za nami lahko pride vlada, ki bo še bolj svobodoljubna, še bolj demokratična, kot smo mi, samo če bo hotel disciplinirani narod. Toda ne more priti ne pofizem, ne komunizem, ne anarhija. Zastonj so zaradi tega vse one ogromne mase lažnivih, klevetniških

letakov in brošuric, ki so se zadnje mesece trosili po naši državi od pofistov do komunistov, zastonj je vse ono prišepetavanje o izmišljenih aferah in korupcijah, zastonj je vse povečevanje nemilih dogodkov po ulicah in krajih.²⁸ Celo pregovorno protikomunistično usmerjeni srbski kolegi so bili impresionirani nad Koroščevimi ukrepi proti komunistom. Njegova odločnost v boju proti "rdeči nevarnosti" je bila še posebej izrazita v Dravski banovini. Potem ko je Komunistična partija Jugoslavije na splitskem plenumu leta 1935 sprejela federativno načelo rešitve narodnega vprašanja, so imeli slovenski komunisti velike težave pri ustanavljanju svoje "podružnice". Ko so se naposled v noči s 17. na 18. april 1937 le uspeli zbrati na ustanovnem kongresu na Čebinah, je njihova organizacija štela komaj kakih 250 članov.²⁹

Ahčin se je čutil poklicanega, da Koroščev antikomunistični program tudi teoretsko podkrepi. In res je bila tako rekoč od prvega dne Ahčinovega urednikovanja v pisanju *Slovenca* "najbolj vidna ravno protikomunistična usmerjenost".³⁰ Napisal je tudi vrsto publikacij, v katerih je obračunaval s komunistično ideologijo: *Boljševiška mladina* (1936); *Komunizem, največja nevarnost naše dobe* (1939), in *Krščanska sociologija* (1940). Kljub zavedanju, da "bi omiljenje sedanjega lastninskega sestava tudi po okrožnici 'Quadragesimo anno' bilo močno zaželeno, ker bi s tem neke zlorabe postale nemogoče", je sodelovanje katoličanov s komunisti "pri obnovi človeštva" odklanjal: "Katoličani smo namreč naziranja, da je treba, ako hočemo človeka osvoboditi bednih razmer, v katere ga je spravila sebičnost in strast, istočasno s skrbjo za tehnični in gospodarski napredek napeti vse sile, da bo človek osvoboden svoje lastne sebičnosti, da bo znal obvladati svoje lastne strasti in da je za ta namen treba iskati pomoči v duhovnih vrednotah in v moralnih silah, ki pa nimajo nič opraviti z gospodarskimi okoliščinami in lastninskim pravom. ... Poglavitno zlo, ki leži na sedanjem človeštvu, prihaja od človeka samega. Komunizem se usodno vara, ko misli, da bo s

spremembo gospodarskega stanja človek že tudi spremenil svoje nravi. Vprašanje novega človeka je bistveni problem duhovne in verske obnove. Človek se mora notranje preroditi. Tega pa ne moremo po pameti pričakovati od same spremembe življenjskih pogojev."³¹

Toda Ahčinovih stališč, ki so seveda dajala odločilni ton tudi komentarjem v *Slovencu*, niso odobraval vsi katoliški razumniki v enaki meri. Medtem ko se je moč Koroščeve stranke na državni ravni krepila, je njeno inteligenco vedno bolj hromila notranja diferenciacija. Na predvečer druge svetovne se je izoblikovala vrsta frakcij, še zlasti med katoliškimi študenti. Ti so se delili na tri struje.³² "Stražarji", ki so predstavljali uradni strankarski podmladek in so se poimenovali po glasilu *Straža* v viharju, so se zbirali okoli karizmatičnega profesorja Lamberta Ehrlicha. Slednji je glavno pozornost posvečal problemu umestitve slovenskega naroda v mednarodni skupnosti, iz njegovega kroga pa so kasneje izšli tudi prvi zagovorniki samostojne slovenske nacionalne države. Druga skupina so bili "mladci Kristusa Kralja", ki jih je vodil profesor klasičnih jezikov Ernest Tomec, uživali pa so zaščito ljubljanskega škofa Gregorija Rožmana. Tomčevim privržencem je kot vzor služila stanovska ureditev Salazarjeve Portugalske.³³ Tretja študentska skupina pa je delovala v odkriti opoziciji proti vodstvu slovenskega dela Jugoslovanske radikalne zajednice. To so bili "križarji", ki so se zbirali okoli dveh glasil. Sprva so objavljali svoja stališča v *Križu na gori*, ki ga je urejal pesnik Anton Vodnik, nato pa v *Križu* pod urednikovanjem še enega pesnika, Edvarda Kocbeka.³⁴ Slednji je spomladi 1937 v reviji *Dom in svet* objavil članek *Premišljevanje o Španiji*. Kritično se je soočil s tedanjim stališčem slovenskega katoliškega časopisa, ki je podajalo negativne ocene republikanskega ljudskofrontnega tabora. Kocbek je obsodil ravnanje španske Cerkve, ker se je domnevno povezala s fašističnimi eksponenti, da bi zavarovala svoje materialne koristi, zanemarila pa naj bi bila duhovno dejavnost med ljudstvom.³⁵

Takratne delitve v katoliškem taboru lepo ponazarja pismo, ki ga je minister dr. Miha Krek 4. avgusta 1937 napisal Finžgarju: "Predragi gospod župnik! Predavatelj ste na tečaju pri sv. Duhu v Bohinju. Zato Vam pišem. Tečaj nosi lepa imena prirediteljev 'Danice', 'Zarje' in 'Savice', a predavatelji so – izvzemši Vas in še enega ali dva – sami izrazito taki, ki so proti sedanji politiki in sploh proti sedanjemu vodenju in vodstvu naših javnih zadev. Tako značilna so imena, da izgleda cel tečaj kot združenje vseh naših opozicionalcev proti nam. Človek ne more nič posebnega imeti proti temu da govorita n. pr. dr. Gosar, dr. Mohorič, čeprav zelo zabavljata in sta noč in dan huda na nas, ali da vlečejo na dan Canjka, ki je radi svojega filokomunizma

šel iz mariborskega semenišča, da predava ing. Žumer, ki je eksponent Jugosl. strokovne zveze, ki vodi že leta in leta borbo proti nam tudi z nemogočimi sredstvi, taka imena kažejo, da so se namenoma izbirali in zbrali naši nezadovoljneži vseh barv in nians, da zbero dijake iz naših društev proti vodstvu. To ni več ono študentovsko veselje za hojo po skrajni ostrini. To je že premišljeno rovarenje in razdiranje, ali ne? Pustiti med mladino Canjka, Žumra kot vzgojni avtoriteti, ali ni nevarno? In Finžgar mora biti zraven, da postavi kuliso pravovernosti in palmo miru, da tudi najbolj zagrizen 'Koroščevec' ne more kritizirati. Ali ni tako? Ali ni vsaj nekaj na tem? Ali si je mogoče predstavljati tako zbirko predavateljev kot le slučajno? In če to ni mogoče,

»Cerkev odobrava in za bogoslužje dopušča vse oblike resnične umetnosti, če le imajo potrebne lastnosti« (B 112).

Med obnovo ptujskogorskih orgel 2009 – detajl (foto: Janez Oblonšek)

ali je res koristno zbirati študente za razdor in 'nejevoljo' napram 'oficielnim'? Ker vem, da ste Vi k vsej tej stvari samo povabljeni, Vam te misli sporočam, da morebitno škodo, ki bi pretila, po svojih močeh zmanjšate."³⁶

A "škode" očitno ni bilo mogoče zmanjšati, o čemer priča pismo enega od organizatorjev bohinjskega tabora Lada Ločniškarja, ki ga je 27. avgusta 1937 v Moravčah napisal Finžgarju: "Spoštovani gospod župnik! Predsednik 'Zarje' dr. Osterc mi je povedal Vašo željo, naj Vam, sporočim kaj je s poročilom o bohinjskem taboru, ki naj bi bilo v 'Slovincu'. Poročilo je napisal g. prof. Šolar in ga (prvo polovico) poslal prejšnji petek uredniku Ahčinu s pripombo, naj vsaj zdaj s tem poročilom popravi obrekovanja, ki so šla na račun bohinjskega tabora. Drugo polovico sem nesel na uredništvo jaz. ... Z banovine in od Korošca ni ne denarja ne nobenega glasu. Slišal sem pa, da ne bomo nič dobili. Ne vem, če je res, skoraj ne morem verjeti. – Moj tovariš Vehovec je šel na banovino prosit za službo. Tajnik Kovačič ga je vprašal, če je bil tudi on na taboru v Bohinju. Ko mu je pritrdil je rekel: 'Veste, to so levo usmerjeni ljudje in proti nam.' To mu je tudi menda rekel, da ne bomo dobili podpore. Sicer pa stvari že same po sebi zorijo. Mi bomo delali po svoje, po smernicah in načrtu, ki smo ga dobili v Bohinju. Na tri stvari mislimo – socialni tečaj, kulturno-filozofski tečaj in verska obnova. Grupirali se bomo v svojem društvu in prosili škofa za svojega cerkvenega zastopnika. Radi bi dr. Fabijana."³⁷

Ahčin je delitve katoliških narodnjakov na "koroščevce" in njihovo opozicijo obžaloval, kar je zaupal Finžgarju v pismu 24. novembra 1937: "Dragi prijatelj! Zelo si me počastil s Tvojim pismom. Notri si načel vprašanja, ki jih bomo morali čimpreje rešiti. Skupno in s skupno dobro voljo. Mislim, da bi bil ti bolj kot kdorkoli poklican, da pomagaš. Veš, da nisem samo jaz, ki Te visoko, visoko cenim in spoštujem. Takih je v našem občestvu legijon! Rekel sem že g. Fabijanu: Kar je med nami pametnih in dobrih ljudi, morajo spregovoriti

in pokazati pot. Vrniti nam zopet govorico, da bomo tako govorili, da jo bomo razumeli. In da bomo zopet nekoliko bolj prijatelji med seboj. Zdi se mi, da nam tega najbolj manjka. Vsem nam je hudo, ki bi ljudstvu hoteli dobro. Daj, spregovori! Čeprav smo na tesnem, pa je vendar še prostora in zraka dovolj, da moremo drug ob drugemu v miru in zastopnosti živeti, če smo dobre volje!"³⁸

Za spravo se je v pismu Finžgarju naslednji mesec zavzel tudi Ignacij Nadrah, ki je največjega krivca za spore videl v Kocbeku: "Tvoje pojasnilo o razgovoru v mariborskem semenišču sem vzel v vednost. Omenil sem na drugi konferenci to stvar, ko sem prosil gospode, naj delajo na to, da zavlada med bogoslovci v semenišču edinost. Kako je bilo križarstvo semenišču v škodo, vemo mi, ki smo se morali več let boriti proti temu, kar je imelo na sebi slabega. Hvala Bogu! Mladi gospodje so se v duhovnem pastirstvu otresli, kar je bilo slabega, in so ohranili samo to, kar je bilo dobrega, pa so izvrstni duhovniki. Danes v semenišču med 'mladci' in 'mladinci' ni nobenega bistvenega razločka. Razpor je pravzaprav samo oseben. Tudi 'zunaj' bi kmalu zavladal mir, če bi ne bilo med Vami tistega nesrečnega Kocbeka. On je spisal tiste napade na mladce. Nato je prišel odgovor g. Aleša. Potem se je spozabil prof. Koblar, da je bral levite dr. Lenčku in Alešu. Nato Kocbekova španska razprava. Zoper prof. Koblarja nima nihče nič. Pa zdrav!"³⁹ Finžgar se je nato obrnil na bana Dravske banovine Natlačena in ga nagovarjal, naj posreduje med sprtimi mladinskimi strujami, a se slednji za to ni odločil, saj ni želel "svojega prestiža" spravljati v nevarnost.⁴⁰

Zmage nacističnega orožja na evropskih bojiščih so prisilile tudi Korošca, da prilagodi svojo politično dejavnost.⁴¹ Kot je večkrat zaupal Ahčinu, ga je po priključitvi Avstrije Hitlerjevemu rajhu močno skrbelo, kaj bo s Slovenci: "Najhujše, kar se nam more zgoditi, je, da nas razdele med Nemčijo in Italijo."⁴² Po neprijetnem obračunu z nekdanjim zaveznikom Stojadinovičem, iz katerega je izšel kot

zmagovalec, je Korošec junija 1940 ponovno prevzel ministrski portfelj, tokrat za prosveto. Jeseni 1940 je sprejel ukrepe, ki so izboljšali položaj nemških manjšinskih šol, hkrati pa uvedel *numerus clausus* za vpis Judov v šole in pripravil uredbo o njihovi izključitvi iz tiska, gledališča, filma in radia. Nič čudnega, da je začel prej skeptični nemški poslanik Viktor von Heeren pošiljati v Berlin poročila, v katerih je razmišljal o tem, da bi bilo dobro, če postane Korošec predsednik vlade, ker je "edini jugoslovanski državnik formata, ki z resničnim notranjim prepričanjem vodi boj proti Židom, framasonom in komunistom" in vidi "nedvomno edino možnost za zaščito svoje slovenske domovine v tem, da se najtesneje nasloni na Os in zlasti na Nemčijo".⁴³

Spet je bil Ahčin tisti, ki je poskrbel za publicistično podporo Koroščevim ministrskim ukrepom. Brošura o prostozidarstvu je sicer izšla že po Koroščevi smrti, a je bila verjetno končana že pred njo. Ahčin je v njej pregledno orisal zgodovinski razvoj prostozidarskih lož, najtrše pa je prijel francoske prostozidarje, katerih organizacija naj bi bila nosila "stodstotno odgovornost za francosko politično, kulturno in socialno življenje in je zaradi tega glavni krivec katastrofe, ki je zadela francoski narod v usodnem l. 1940". S tega vidika se mu je zdelo razumljivo, da je vichyjski režim, ki naj bi si postavil "nalogo obnoviti Francijo", prostozidarske lože razpusil. Italijanskemu Velikemu Orientu je Ahčin pripisal krivdo za nepravilno razmejitve med Italijo in Jugoslavijo po prvi svetovni vojni, trdil pa je tudi, da so imeli prostozidarji pomembno vlogo v ruski revoluciji leta 1917. Zanimivo pa je, da je poskušal minimalizirati njihovo vlogo pri ustanavljanju jugoslovanske države: "Prostozidarstvo je bilo za zdravo čustvovanje južnih Slovanov vedno nekaj tujega, nekaj nenavadnega in s tujine prinesenega, in ni nikdar preseglo po svojem vplivu malega krožka prostozidarskega članstva, ki se je razen tega nabiralo večkrat celo po večini iz nenarodnih, zlasti judovskih elementov. Zaradi tega jugoslovansko prostozidarstvo za

poglobitev jugoslovanske ideje med narodom ni storilo niti sence tega, kar je na primer med Slovenci pomenilo gibanje za Krek-Koroščevo majniško deklaracijo."⁴⁴

Iz Ahčinovih spominov izhaja, da je Korošec vpliv prostozidarjev "smatral za škodljivega državi" in je opazil "prizadevanje masonov, da se polaste levičarskega delavskega gibanja in ga izrabijo kot pripravo za svoje cilje". Ahčin si je to Koroščevo stališče razlagal z njegovim monarhističnim prepričanjem in ljubeznijo do Jugoslavije.⁴⁵ Težko je z gotovostjo trditi, ali je Ahčin v spominih povsem pravilno doumel Koroščevo razmišljanja o članih lože. V vsakem primeru pa vloga prostozidarjev pri ustanavljanju Jugoslavije ni bila tako zanemarljiva, kot se je trudil dokazati v omenjeni brošuri. O tem nenazadnje priča sestava Jugoslovanskega odbora, ki je v emigraciji brezkompromisno rušil državo, katere vladar je nosil naziv "njegovo apostolsko veličanstvo".⁴⁶ Vse do danes ostaja sočasno nejasno, v kolikšni meri se je Korošec ob prestopu od habsburške k srbski dinastiji Karađorđevićev moral posvetovati, da ne rečemo sodelovati, tudi s politiki iz prostozidarskih lož. Je pa po nastanku nove države verjetno res na lastni koži kmalu spoznal prav tisto, kar je v spominih zabeležil Ahčin, da so namreč prostozidarji "glavna tajna sila v Jugoslaviji".⁴⁷ V manj obsežnem, a zato toliko bolj udarnem programskem delu omenjene knjižice je Ahčin izhajal iz relativno enostavnega izhodišča, ko je v isto vrsto družbenih nevarnosti postavil prostozidarstvo, "židovski vpliv" in komunizem: "Končno je prostozidarstvo danes globoko prepojeno z židovskim vplivom. Židovski vpliv pa se kaže prav tako v kapitalističnih oblikah Amerike kakor v fantastičnih sanjah o komunističnem paradižu na zemlji, ki ga oznanja komunistična Rusija. V prvem in drugem gre za grobi materializem in za popolno osredotočenje človeka na zgolj tostranske, materialne cilje."⁴⁸

14. decembra 1940 je Korošec umrl, kar je Ahčina razumljivo močno prizadelo. Jurčec nam je zapustil naslednji spominski zapis:

"Popoldne ob štirih pa sem le bil v redakciji zelo točno. Takoj sem šel v sobo doktorja Ahčina. Verjetno dotlej še nisem nikogar videl, ki bi ga bila smrt v tolikšni meri potrla. Bil je zlomljen, in komaj je spregovoril nekaj besed, ga je že posilil jok; res so mu polzele solze, kakor sinu, ki so mu umrli starši. Pretreslo me je, kajti dotlej in nikdar poslej nisem videl jokati duhovnika; menil sem, da najbrž ne znajo ali ne smejo jokati."⁴⁹

Koroščeva nenadna smrt je tako rekoč čez noč spustila nad Slovenijo vse ideološke demone, pred katerimi je svaril Ahčin. Hkrati se je vnel boj za njegovo nasledstvo v stranki. Najresnejša kandidata sta bila Miha Krek in duhovnik Fran Kulovec. Ahčin je zagovarjal stališče, da lahko stranko vodi samo duhovnik, zato se je z Natlačenom povezal proti Kreku in s tem pomembno prispeval h Kulovčevemu imenovanju.⁵⁰ Toda 6. aprila 1941 je Kulovec ob napadu sil Osi postal žrtev nemškega bombardiranja Beograda in Slovenska ljudska stranka je spet ostala brez voditelja. Ahčin je še naprej zagovarjal stališče, da mora biti na čelu Slovenske ljudske stranke duhovnik, a je z njim ostal osamljen, saj je večina v vojnih razmerah podprla Kreka, ki se je skupaj z drugimi ministri kraljeve vlade umaknil v tujino. Ahčin je bil sicer prepričan, da bodo Nemci zasedli celotno Slovenijo, a se je bil Hitler pripravljen pogoditi s svojimi zavezniki in jim odstopiti del plena. Na silvestrovo 1941 je Ahčin odpotoval v Rim, za glavnega urednika *Slovenca* pa je bil imenovan Jurčec. Njegov predhodnik je v Italiji ohranjal zveze z Ljubljano, a je bilo njegovo delo zaradi stalnega nadzora italijanske policije oteženo. Sprva je iz Rima v uredništvo pod psevdonimom *passer solitarius* (samotni vrabček) še pošiljal dopise, ki pa so kmalu ugasnili.⁵¹ Tudi Jurčec je bil v spominih pri opisovanju njegovih dejavnosti v Rimu bolj skrivnosten: "Pravega političnega dela je bilo manj, zato pa je bilo treba od časa do časa iskati solucije, ki so bile polne usodnosti. Ker je bil o poteku komunistične revolucije pravilno informiran, je zagovarjal dosledno pravilno stališče, toda

prav tja do pragov Vatikana se je pogosto moral boriti proti vplivom ljudi, ki so iz Slovenije prinašali drugačne razlage in skušali vplivati na odločitve ali izjave Cerkve."⁵²

Po vojni je Ahčin ostal v tujini in kot profesor predaval na begunskih teoloških seminarjih: najprej v Pragliji (1945) in Brixnu (1947), od leta 1948 pa v Argentini, San Luisu (do leta 1951) in Adroguéju (do leta 1960). Na krščanskosocialnih temeljih nauka Janeza Evangelista Kreka je soustanovil in vodil društvo Družabna pravda. V letih 1955–1960 je urejal glasilo slovenskih duhovnikov v zamejstvu *Omnes unum* (*Todos uno*). Kljub precej skromnejšim pogojem dela je ostal publicistično izjemno aktiven. Leta 1951 je v Buenos Airesu izdal knjižico *Ob jubileju papeških socialnih okrožnic "Rerum novarum" in "Quadragesimo anno" 1891–1931–1951*. Tam sta izšli tudi njegovi življenjski deli: *Sociologija* (1953–1958) in *Socialna ekonomija* (1958).⁵³ Od februarja 1959 je Ahčin bolehal za črevesnim rakom. Ob tradicionalnem prvomajskem srečanju katoliških delavcev tega leta ga je delegacija Družabne pravde še obiskala v bolnišnici, da se mu kot častnemu predsedniku zahvali za vse zasluge.⁵⁴ Že 14. februarja naslednje leto pa je v boju z zahrbtno boleznijo podlegel.

Jurčec je ob Ahčinovi smrti njegov prispevek k razvoju slovenskega časnikarstva ocenil kot pomemben, čeprav se mu njegova doba urednikovanja ni zdela prelomna: "S prevzemom glavnega uredništva Slovenca se njegov poseg v slovenski žurnalizem nikakor ne more primerjati s podobnimi dogodki v preteklosti (n. pr. z nastopom Izidorja Cankarja ali še prej dr. Ign[acija] Žitnika). List je krenil v modernizacijo, ne da bi bilo vidnejših sprememb; le v globino je krenil, se v rubrikah okrepil s sodelavci iz vrst priznanih javnih delavcev in postal tribuna, ki je skoraj na akademski način obravnaval najtežje probleme našega narodnega uveljavljanja in po svojih uvodnikih in mednarodnih komentarjih postal vodilen med listi prve Jugoslavije."⁵⁵ Dejstvo je, da je v turbulentnem obdobju narodne in svetovne zgodovine

pod Ahčinovim vodstvom *Slovenec* tako pri notranjepolitičnih kot tudi zunanjepolitičnih poročilih in komentarjih dosegel raven, ki ni zaostajala za evropskimi zgledi. Morda so prav zanj še v največji meri veljale besede, ki jih je na petem katoliškem shodu izrekel eden njegovih predhodnikov Fran Smodej: "Časnikarstvo ni samo vprašanje denarja, je danes vprašanje osebe."⁵⁶

1. Bojan Godeša in Ervin Dolenc, *Izgnubljeni spomin na dr. Antona Korošca. Iz zapuščine Ivana Ahčina* (Ljubljana 1999).
2. *Rojstna in krstna knjiga župnije Mengeš*, Nadškofijski arhiv Ljubljana.
3. Franc Gnidovec, *Ob grobu prof. dr. Ivana Ahčina*, v: *Omnes unum (Todos uno)* 7 (1960), 65–69.
4. Godeša-Dolenc, *Izgnubljeni spomin*, 45–46.
5. Prim. France Koblar, *Moj obračun* (Ljubljana), 213 in 225.
6. *Spomini in semeniška kronika 1941–1944 Ignacija Nadraha*, uredil Matjaž Ambrožič (Ljubljana 2010), 33.
7. *Peti katoliški shod v Ljubljani 1923* (Ljubljana 1924), 147.
8. Ruda Jurčec, *Skozi luči in sence*, I–III (Buenos Aires 1964–1969), tu II, 108 in 126.
9. Godeša-Dolenc, *Izgnubljeni spomin*, 53–54.
10. Prim. Feliks J. Bister, Anton Korošec, državnozbornski poslanec na Dunaju. Življenje in delo 1872–1918 (Ljubljana 1992).
11. Godeša-Dolenc, *Izgnubljeni spomin*, 63–65.
12. Prim. Andrej Rahten, *Vloga Franceta Kremžarja (1883–1954) v politiki Slovenske ljudske stranke*, v: *Tretji dan* 30, št. 1/2 (januar-februar 2001), 77–86.
13. Jurčec, *Skozi luči*, II, 233.
14. Isto, III, 156 in 163.
15. Gnidovec, *Ob grobu*, 66.
16. Ruda Jurčec, *Dr. Ivan Ahčin*, v: *Zbornik Svobodne Slovenije* 12 (1961), 210–213.
17. Godeša-Dolenc, *Izgnubljeni spomin*, 67–68.
18. Jurčec, *Skozi luči*, III, 298–299.
19. Godeša-Dolenc, *Izgnubljeni spomin*, 70–71.
20. Jurčec, *Skozi luči*, II, 233.
21. Jure Gašparič, *Diktatura kralja Aleksandra in politika Slovenske ljudske stranke v letih 1929–1935* (Ljubljana 2007), 121–135.
22. Isto, 164–170.
23. Godeša-Dolenc, *Izgnubljeni spomin*, 70–71.
24. Gašparič, *Diktatura*, 178–179.
25. Jurčec, *Skozi luči*, III, 65.
26. Podrobno o politiki kneza Pavleta: Jacob B. Hoptner, *Jugoslavija u krizi 1934–1941* (Rijeka 1972); Neil Balfour in Sally Mackay, *Paul of Yugoslavia. Britain's Maligned Friend* (London 1980).
27. Jurčec, *Skozi luči*, III, 298–299.
28. Godeša-Dolenc, *Izgnubljeni spomin*, 182–183.
29. *Slovenska novejša zgodovina. Od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije 1848–1992*, uredili Jasna Fischer idr., I–II (Ljubljana 2005), tu I, 386–387.
30. Jurčec, *Skozi luči*, III, 117.
31. Ivan Ahčin, *Komunizem, največja nevarnost naše dobe* (Ljubljana 1939), 33–34.
32. Janko Prunk, *Pot krščanskih socialistov v Osvobodilno fronto slovenskega naroda* (Ljubljana 1977), 158.
33. Egon Pelikan, *Akomodacija ideologije političnega katolicizma na Slovenskem* (Maribor 1997), 87–88.
34. Ciril Žebot, *Neminljiva Slovenija. Spomini in spoznanja iz razdobja sedemdesetih let od Majniške deklaracije* (Ljubljana 1990), 105–107.
35. Prunk, *Pot*, 158–159.
36. Krekovo pismo Franu Saleškemu Finžgarju, 4. 8. 1937, Narodna in univerzitetna knjižnica, Zapuščina Frana Saleškega Finžgarja, Ms 1575 [dalje: NUK, ZFSF].
37. Ločniškarjevo pismo Finžgarju, 27. 8. 1937, NUK, ZFSF.
38. Ahčinovo pismo Finžgarju, 24. 11. 1937, NUK, ZFSF.
39. Nadrahovo pismo Finžgarju, 17. 12. 1937, NUK, ZFSF.
40. Natlačenovo pismo Finžgarju, 7. 11. 1938, NUK, ZFSF.
41. O odnosih med Kraljevino Jugoslavijo in nacistično nemčijo podrobno: Johann Wuescht, *Jugoslawien und das Dritte Reich. Eine dokumentierte Geschichte der deutsch-jugoslawischen Beziehungen von 1933 bis 1945* (Stuttgart 1969); Rafael Brčić, *The Third Reich and Yugoslavia 1933–1945*, uredili Života Anić et al. (Belgrade 1977); Dušan Lukač, *Treći Rajh i zemlje jugoistočne Evrope*, I–II (Beograd 1982).
42. Godeša-Dolenc, *Izgnubljeni spomin*, 57.
43. Dušan Biber, *Nacizem in Nemci v Jugoslaviji 1933–1941* (Ljubljana 1966), 224–226.
44. Ivan Ahčin, *Prostozidarstvo* (Ljubljana 1941), 68, 74, 80 in 90–91.
45. Godeša-Dolenc, *Izgnubljeni spomin*, 213.
46. Prim. Dragoslav Janković, *Jugoslovensko pitanje i Krfska deklaracija 1917. godine* (Beograd 1967).
47. Godeša-Dolenc, *Izgnubljeni spomin*, 212.
48. Ahčin, *Prostozidarstvo*, 99.
49. Jurčec, *Skozi luči*, III, 281.
50. Godeša-Dolenc, *Izgnubljeni spomin*, 18.
51. Jurčec, *Skozi luči*, III, 370 in 413–414.
52. Isti, *Dr. Ivan Ahčin*, 213.
53. Gnidovec, *Ob grobu*, 66–67.
54. Rudolf Smersu, *Profesor dr. Ahčin na bolniški postelji*, v: *Misli* 8 (1959), št. 6, 11.
55. Jurčec, *Dr. Ivan Ahčin*, 212.
56. *Peti katoliški shod*, 137.